

Kabinet Zaštitnika 020/241-642
Savjetnici 020/225-395
Centrala 020/225-395
Fax: 020/241-642
E-mail: ombudsman@t-com.me
www.ombudsman.co.me

Broj: 03-987/15
Podgorica, 05.10.2015.godine

MINISTARSTVO PRAVDE
- G-dinu Zoranu Pažinu, ministru-

PODGORICA

Postupajući u okviru nadležnosti propisanih odredbom člana 18 stav 3 i člana 21 Zakona o Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore ("Službeni list CG", broj 42/11 i 32/14), da se bavi opštim pitanjima od značaja za zaštitu i unaprjeđenje ljudskih prava i sloboda, da inicira donošenje ili izmjenu zakona ili drugih propisa radi usklađivanja sa međunarodno priznatim standardima u oblasti ljudskih prava i daje mišljenje na predlog zakona ili drugih propisa, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, daje sljedeće:

Mišljenje
na
Predlog Zakona o izmjenama i dopunama porodičnog zakona

Zaštitnik pozdravlja napore Ministarstva pravde na pripremi izmjena i dopuna Porodičnog zakona, koje su ocijenjene neophodnim radi usaglašavanja Zakona sa ratifikovanim međunarodnim dokumentima, s obzirom na to da pojedina rješenja tog zakona nijesu usklađena sa savremenim konceptom prava djeteta.

1. U Predlogu Zakona o izmjenama i dopunama Porodičnog zakona (u daljem tekstu Predloga zakona), u članu 7, kojim su predviđene izmjene člana 13 Porodičnog zakona, smatramo da je nomotehnički suvišan peti stav: „*O dozvoli iz st. 3 i 4 ovog člana odlučuje sud*“, iz razloga što je u prethodnim stavovima, određena sudska nadležnost i ovim stavom se samo ponavlja ono što je već određeno u prethodna dva stava.

2. Predlogom zakona, članom 15 se kao značajna novina uvodi „puna“ zabrana tjelesnog kažnjavanja djece. Važeći propisi, kao što je Zakon o zaštiti od nasilja u porodici već zabranjuju svaki oblik nasilja u porodici. Međutim, u praksi su prisutni problemi, određene nedoumice i nejasnoće, a takođe jedan broj građana nije uvjeren da to znači da je zabranjeno i fizičko kažnjavanje dece u cilju njihovog disciplinovanja. S toga smo mišljenja da je dobro što se Predlogom zakona otklanja moguća nedoumica u pogledu zabrane fizičkog kažnjavanja. Takođe, smanjuje se prostor za potencijalno

zloupotrebljivanu varijantu, ili dosadašnju nejasnoću, kada neki konkretan slučaj fizičkog kažnjavanja spada ili ne spada u nasilje u porodici. Na ovaj način ispunjava se jedna od obaveza iz preporuka Komiteta UN-a za prava djeteta.

Naime, članom 15 Predloga zakona, nakon člana 63 dodaju se tri nova člana, među kojima član 63c, kojim je u stavu 3 propisano: „*Roditelji su dužni da zaštite dijete od postupaka iz stava 1 ovog člana*“, tj. od tjelesnog kažnjavanja ili bilo kog drugog okrutnog, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja.

Međutim, ovom normom nije uređena pravna situacija kako postupiti u slučajevima kada je dijete podvrgnuto tjelesnom kažnjavanju od strane roditelja. Smatramo da bi bilo neophodno zakonski urediti mogućnost da dijete koje roditelji povremeno „vaspitavaju“ batinama, to može da prijavi centru za socijalni rad ili školi, koja bi u tom slučaju bila dužna da se obrati centru.

Takođe bi trebalo zakonom urediti i postupanje centara u takvim slučajevima i propisati (ako tjelesne kazne nemaju intenzitet zlostavljanja) ovlašćenje centra da upozori roditelja/lje da tjelesno ne kažnjava/ju djecu, a da ih, ukoliko nastave, može uputiti u porodično savjetovalište ili ustanovu specijalizovanu za posredovanje u porodičnim odnosima. Ako i nakon rada sa njima, roditelji nastave da tjelesno kažnjavaju djecu i vaspitno kažnjavanje-udaranje preraste u zlostavljanje, treba predvidjeti sankcije. Smatramo da je zbog tjelesnog kažnjavanja djece nužno zakonom propisati određene sankcije kroz dopunu Zakona o zaštiti od nasilja u porodici.

3. Članom 21 Predloga Zakona, mijenja se član 72, tako da stav 1 ovog člana glasi: „*Roditelji imaju dužnost da obezbijede osnovno školovanje djetetu, u skladu sa sklonostima i željama djeteta, i da podstiču maksimalni razvoj njegovih talenata i sposobnost*“. Smatramo da treba izostaviti riječ „*osnovno*“, kako bi ova norma imala šire značenje. Međutim, ako se ostane kod stava da se ova norma odnosi samo na osnovno obrazovanje, onda bi trebalo brisati riječi „*u skladu sa sklonostima i željama djeteta*“, budući da je osnovno obrazovanje obavezno.

Takođe smatramo da bi trebalo razmisliti o dopuni ovog člana, kako bi se uvela obaveza roditelja da je, u cilju saradnje sa obrazovno vaspitnim ustanovama, koja je veoma važna, dužan da se odaziva pozivima za roditeljske sastanke ili druge pozive obrazovne ustanove. Norma bi mogla glasiti: „*Dužnost je roditelja odazivati se sastancima ili pozivu vaspitno obrazovne ustanove u vezi sa vaspitanjem i obrazovanjem djeteta*“.

4. U trećem dijelu Porodičnog zakona, pododjeljku "1. Prava djeteta", propisane su i dužnosti djeteta - u članu 68. S toga smatramo da bi naziv ovog pododjeljka trebao da glasi: „1. Prava i dužnosti djeteta“. Takođe, stav 1 člana 68, treba dopuniti tako da glasi: „*Dijete je dužno da poštuje roditelje, da im pomaže u skladu sa svojim godinama i zrelošću i da je obazrivo prema članovima svoje porodice*“.

5. Radi ostvarivanja bezbjednosti djeteta, njegove dobrobiti i najboljeg interesa, smatramo da bi trebalo razmisliti o dopuni člana 70 Porodičnog zakona, i propisati pravo i dužnost roditelja da na odgovarajući način nadziru svoje dijete u druženju sa drugim osobama u skladu sa njegovi uzrastom i zrelošću, o zabrani djetetu mlađem od 16 godine života noćnih izlazaka bez pratnje roditelja ili druge osobe u koju roditelji imaju

povjerenje. Ovom normom bi se moglo propisati i vrijeme koje se smatra noćnim izlaskom. Ovakva rješenja postoje i u uporednom pravu.

6. Smatramo da bi u Trećem dijelu Porodičnog zakona - Odnosi roditelja i djece, trebalo razmotriti i dopune pododjeljka "3. Vršenje roditeljskog prava", propisivanjem posebne norme kojom bi se uredilo pitanje ostvarivanja roditeljskog prava u slučaju smrti roditelja koji samostalno vrši roditeljsko pravo, po uzoru na uporedna zakonska rješenja. Naime, u našoj dosadašnjoj praksi, zapazili smo da nakon smrti roditelja koji je samostalno vršio roditeljsko pravo, drugi roditelj veoma teško ostvaruje svoje roditeljsko pravo, iz razloga što osobe kod kojih se dijete nalazi bez pravnog osnova, sprječavaju roditelja da preuzme svoje dijete i ostvari svoje pravo, a sudski postupci u nekim slučajevima traju veoma dugo, što nije u najboljem interesu djeteta.

Takođe smatramo, da je u ovom pododjeljku, član 78 Porodičnog zakona neophodno dopuniti ili dodati novi član 78a, koji bi mogao da glasi:

"Ako roditelj koji samostalno ostvaruje roditeljsku pravo umre, ostvarivanje roditeljskog prava se rješenjem suda u vanparničnom postupku povjerava drugom roditelju, ako je to u skladu s najboljim interesom djeteta.

Ako se dijete bez pravnog osnova nalazi kod druge osobe koja sprječava roditelja da ostvaruje roditeljsko staranje, sud će po tužbi roditelja ili organa starateljstva, odlučiti o daljnjem staranju o djetetu.

Postupak u slučajevima iz st. 1. i 2. ovog člana je hitan."

7. Polazeći od obraćanja građana, sudske prakse i iskustva rada centara za socijalni rad u Crnoj Gori zapažene su teškoće u naplati alimentacije za izdržavanje djece. Ovakve teškoće izrazito pogađaju jednoroditeljske porodice otežavajući socio-materijalni položaj samohranih roditelja i djece. Neki od uzroka takvog stanja su dugotrajnost i nedjelotvornost sudskih postupaka, neprijavlivanje ukupnih prihoda ili nezaposlenost drugog roditelja, njegovo nepoznato boravište ili život van Crne Gore.

Rješenje ovakvih poteškoća kojim bi se preventivno uticalo na materijalni položaj jednoroditeljskih porodica u ostvarivanju zakonom propisanih prava, u uporednom pravu država u okruženju, pronađeno je u osnivanju Alimentacionog fonda. Stoga smatramo da je u cilju zaštite prava djece, neophodno normativno urediti osnivanje i način rada Alimentacionog fonda, ovim ili/i posebnim zakonom. Budući da se država obavezala da sistemski štiti položaj djece, ovakva vrsta rješenja mogla bi da nadomijesti nedostatke i otkloni poteškoće koje su uočene u praksi.

8. Uvođenje lica za podršku djetetu, u postupcima u vezi sa porodičnim odnosima je novina koju Zaštitnik pozdravlja.

Predlogom Zakona, članom 49 kojim se dodaju tri nova člana (317a, 317b i 317c), novim članom 317b, stavom 3, propisano je da se lice za podršku postavlja sa liste stručnjaka koja se vodi u sudu, a stavom 4 da će kriterijume i bliže uslove koje stručnjaci treba da ispunjavaju utvrđuje ministar nadležan za poslove rada i socijalne zaštite. Mišljenja smo da kriterijumi i uslovi koje stručnjaci treba da ispunjavaju treba da budu propisani ovim zakonom, jer se, saglasno Ustavu Crne Gore radi o materiji koja se

odnosi na ostvarivanje ljudskih prava djeteta kao građanina. Propisom ministarstava ne mogu se ustanovljavati prava i obaveze za fizička i pravna lica

Smatramo da je zakonom potrebno propisati specifične uslove za izbor i postavljenje lica za podršku djetetu koje bi, osim osnovnog visokog obrazovanja, trebalo da ima i dodatna znanja - specijalizovana za rad s djecom, da poznaje metode i tehnike rada sa djecom koje omogućavaju kvalitetnu komunikaciju sa djetetom i razumijevanje djetetovog mišljenja - iskaza, suštinsko poznavanje prava djeteta. Lica koja treba da utvrde mišljenje djeteta treba da imaju interdisciplinarna znanja radi razumijevanja djeteta, svestranog sagledavanja problema i mogućih rješenja, procjene bezbjednosti djeteta uključenog u porodične sporove, ali i druge postupke, ispravnog i neutralnog utvrđivanja i prenošenja djetetovog mišljenja i odluke i dr.

9. Veoma je važno da, kada postoji suprotstavljen interes između djeteta i roditelja/staratelja dijete zastupa *kolizijski staratelj*, kako je to propisano članom 356 Porodičnog zakona. Predlogom Zakona, članom 321a stav 2, propisano je da će sud ako procijeni da su interesi djeteta i njegovog zakonskog zastupnika u suprotnosti ili da zakonski zastupnik djeteta ne zastupa dijete na odgovarajući način, postaviti djetetu *kolizijskog zastupnika*. Smatramo da je neophodno usaglasiti navedene odredbe, radi otklanjanja eventualnih nejasnoća u njihovoj primjeni.

Takođe, novim člalom 321a, stavom 3, određeno je da se zastupnik postavlja iz reda *advokata ili drugih stručno osposobljenih lica*. Smatramo da je tu odredbu neophodno dopuniti tako što će se iza riječi "advokata" dodati riječi: "*koji su edukovani za rad sa djecom i imaju posebna znanja u oblasti prava djeteta*". Na taj način, dijete će dobiti odgovarajuću stručnu pomoć od strane obučenog lica sa posebnim senzibilitetom za rad sa djecom i u vezi djece.

10. Odredbom člana 326 Porodičnog zakona, propisano je da se u sporovima za razvod braka sprovodi medijacija. Smatramo, da kada postoji nasilje u porodici, medijacija nije odgovarajući postupak, te bi je u tim slučajevima trebalo isključiti, saglasno Konvenciji Savjeta Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (tzv. Istambulska konvencija). U tom smislu predlažemo da se izmjeni člana 326 Porodičnog zakona, i u stavu 1 toga člana, iza riječi: "*posredovanju i ovim zakonom*", dodati nove riječi: "*osim u slučajevima kada postoji nasilje u porodici*".

S poštovanjem,

**Zaštitnik
ljudskih prava i sloboda Crne Gore**

Šučko Baković

